СВОБОДА — SVOBODA

УКРАЇНСЬКИЙ ДНЕВНИК — UKRAINIAN DAILY

УРЯДОВИЙ ОРГАН ЗАПОМОГОВОГО ОБЄДНАННЯ УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНИЙ СОЮЗ В ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ АМЕРИКИ.

OFFICIAL ORGAN OF THE UKRAINIAN NATIONAL ASSOCIATION, Inc.

ТРИ ЦЕНТИ. РІК XXXII. Ч. 302. Джерзи Ситі, Н. Дж., понеділок, 29. грудня, 1924. VOL. XXXII. No. 302. Jersey City, N. J., Monday, December 29, 1924. THREE CENTS

Америка побоюється за плян Доса.

ВАШИНГТОН, 26. грудня. — З Білого Дому подають, що події в Европі викликали серед американського уряду побоювання за дальшу долю пляну Доса.

Американський уряд побоюється, що французькі жалі на німецькі тайні зоружения можуть легко розбити всі мирові добутки, осягнені з таким трудом.

КУЛИДЖ ЗАДЕРЖУЄ СВІЙ КАБІНЕТ.

ВАШИНГТОН, 26. грудня. — Президент Кулидж повідомив своїх міністрів, що він лишить в своїм кабінеті всіх тих, що хочуть лишитися.

НЕ ВІРУТЬ В СЕРІЮЗНІСТЬ ПОЧТОВОГО ПРЕДЛОЖЕННЯ.

ВАШИНГТОН, 26. грудня. — Провідники сенату кажуть, що навіть самі сенатори-внескодавці не сподіються ухвалення закона про підвисшення почтових оплат.

В сенаті є враження, що сенатор Стерлинґ не трактує закона серіозно. Президент Кулидж не хоче проекту попирати.

ФАРМЕРСЬКІ ҐАЗЕТИ ПРОТИ ВИСШИХ ПОЧТОВИХ ОПЛАТ.

ВАШИНГТОН, 26. грудня. — Перед сенатовим комітетом для проекта підвисшення почтових оплат ставали нині на переслуханнє представники фармерських ґазет, доказуючи, що предложена поправка почтового закона є несправедлива та неналежито обдумана.

ВІДКЛАДАЮТЬ РОСПРАВУ ЗА НАФТУ.

ШЕЙН, Вайоминґ, 26. грудня.— Роспраupву над позвом федерального уряду проти арендаторів федеральних нафтових теренів відложено на день 9. марта. Уряд просив о се відложенне щоби вперед постаратися о зізнання свідків, перебуваючих поза границями краю.

СТАН ПРОМИСЛІВ.

НЮ ЙОРК, 26. грудня. — Урядові обчислення про стан промислів у минувшім місяци виказують, що число робітних днів в тому місяци дещо зменчилося. Число робітників було таке саме, як в жовтни.

Нюйорський стейт виказує підвишку пересічної робітничої заплати.

ВИБУХ У КОПАЛНИ.

СКРЕНТОН, Па., 26. грудня. — Нині рано вибух тут маґазин пороху в копални Андервуда, що належить до Пенсилвенійської Вуглевої Ко.

Вибух було чути на 16 миль довкруги. Причина вибуху незвісна При вибуху не потерпів ніхто.

НАРАЗИВ СВОЄ ЖИТТЄ ДЛЯ ВРАТОВАННЯ ТОВАРИША.

НЮ ЙОРК, 26. грудня. — Брадерак, робітник вуглевих купців Берн Бродерс, попав випадково в вуглевий шафт, як туди сипалося вугля. Побачивши, що йому грозить смерть під вуглем, він крикнув о поміч. Стоячі довкола робітники завагалися, знаючи, що смерть може ждати й того, хто важиться помагати. Один Михайло Лонґ, 36-літний силач, кинувся на допомогу. Голими руками він відсунув вугля, що було присипало товариша, витягнув його звідти та передерся через сиплючуся повінь вугля до виходу. Брадерак вийшов з пригоди побитий та подертий; лікарі в шпитали заліпили його рани та відправили домів.

ВИПУСТИЛИ НА ВОЛЮ „РОБІТНИЧОГО ЦАРЯ".

ОСИНИНҐ, Ню Йорк, 26. грудня. — Зі стейтової вязниці випущено помилуваного недавно Роберта Бриндела, колишнього „царя" будівельних юній, котрий був засуджений на довгу вязницю за надуживанне свого впливу та змови з підприємцями.

Зараз при виході з тюрми його арештовано в друге, але випущено на волю без кавції.

ПІСЛЯ СВЯТОЧНОГО ПОЖАРУ.

ГОБАРТ, Оклагома, 26. грудня. — Докладнійші розсліди великого святочного пожару виказують, що число дітий, погибших в огни, не було таке велике, як спершу здавалося. Загалом погибло всего 5 малих дітий. Одна дитина вратувалася в той спосіб, що полізла помежи ноги збитих в гущу людий.

ЩЕ СВЯТОЧНА ГОРІВКА.

НЮ ЙОРК, 26. грудня. — Через святочний алькоголь дісталося до нюйорських публичних шпиталів коло 150 осіб.

З того числа 43 особи хорі на острі затроєння, а решта находиться в відділі для умово хорих. Нині померло на горівчане затроєння 2 особи.

НЕМИЛА РІЗДВЯНА ПРИГОДА РИБАКА.

БРИДЖТОН, Ню Джерзі, 26. грудня. — Нині рано найдено тут пливаючого на невеличкій лодці Фреда Ровлі, місцевого рибака устриць, котрий перебув цілий день і ніч на заливі серед лютого морозу та сильного вітру. Коли його лодку піймано, Ровлі був немов статуа з леду.

Сильний вітер заніс його від його корабля на залив.

ХОЧЕ ЗЛУКИ ЖИДІВ З КАТОЛИКАМИ ПРОТИ КУ-КЛАКС-КЛЕНА.

НЮ ЙОРК, 26. грудня. — Нюйорський суддя Телі, отвираючи тут збори Лицарів Св. Григорія, закликав до злуки горожан католицького та жидівського віроісповідання для боротьби проти Ку-Клакс-Клена.

ПІЙМАЛИ ВЕЛИКИЙ ЛАДУНОК ГОРІВКИ В КАНАДІ.

МОНТРЕАЛЬ, Канада, 26. грудня. — Квібекська Комісія зловила в сьому порті великий товаровий корабель, наладований горівкою вартости чверть міліона долярів. Цілий ладунок був призначений для Ню Йорку.

Сьогорічна коляда для Рідної Школи в старому краю.

КОЖДА УКРАЇНСЬКА ГРОМАДА, КОЖДА ЦЕРКВА, КОЖДЕ ТОВАРИСТВО, БРАТСТВО, СЕСТРИЦТВО, СПІЛКА, БИЗНЕС І Т. Д. ПОВИННІ ЗЛОЖИТИ ВІД СЕБЕ ЛЕПТУ НА РІДНУ ШКОЛУ.

КОЖДИЙ УКРАЇНСЬКИЙ ГРОМАДЯНИН І УКРАЇНСЬКА ГРОМАДЯНКА, БЕЗ УСЯКОЇ РІЖНИЦІ, ПОВИННІ ЖЕРТВУВАТИ ВІД СЕБЕ, ПО СВОЇМ СИЛАМ, ЖЕРТВУ НА ДАЛЬШУ БОРОТЬБУ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ ПРОТИ НЕВОЛІ, ЯКУ НА НЕЇ НАКЛАДАЮТЬ ХВИЛЕВІ ПОЛЬСЬКІ ОКУПАНТИ.

НІХТО З УКРАЇНЦІВ НЕ ПОВИНЕН ВІДТЯГНУТИСЬ ВІД ТОГО ЗАГАЛЬНО-НАРОДНЬОГО ОБОВЯЗКУ.

ЖЕРТВИ ПОСИЛАТИ ЧЕРЕЗ ОБЄДНАННЄ НА АДРЕСУ:

OBYEDNANNYE, 847 N. FRANKLIN STREET, PHILADELPHIA, PA.

ПОШИРЕННЄ РАДІЯ В АМЕРИЦІ.

Ню Йорк, 26. грудня. — Побіжні обчислення нюйорського місцевого уряду показують, що в одній з дільниць Квінс є блисько 35,000 домашних радіових машин.

АРЕШТИ В СТАНІСЛАВІВЩИНІ.

Доносять до „Діла", що в Тимирівцях біля Галича, станиславівського повіту, арештувала поліція о. Барановського, його дружину, дочку, прислугу і студ. Йосифа Новака., Арешти переведено дуже торжественно при ужитті більшої кількости збройних сил. Причина арештів невідома. Студента Новака мали на поліції тяжко побити. Дальше в Станиславові й околиці арештовано Феншина, Величковського, Ремізовського, Біленького, Люпуля інж. Литвинця, Забережного і ин. Поліція не хоче подати імен арештованих. Також переведено ревізію в Повіт. Союзі Кооператив в Станиславові. Повінь арештів захоплює всі більші кола. Зявляється невідклична потреба допомоги політичним вязням. Проситься пожертви негайно слати на адресу Повіт. Союзу Кооператив в Станиславові..

АТЕНТАТ НА ВИЛЕНСЬКУ ПОРОХІВНЮ

Дня 14 м. м. в ночі невідомі люде наблизилися до вартового, що беріг порохівні на Антоколю у Вильні. Напасники почалу пальбу з револьверів на що вартовий відповів вистрілом з кріса. Напасники втекли.

МИКОЛА[illegible]ЛАЄВИЧ ГОЛОВНО[illegible]НДУЮЧИМ

„Нове В[illegible]доносить, що бувший ве[illegible] князь Мико[illegible] Миколаєвич перебрав начал[illegible] команду над останками російських білих армій і над російськими військовими обґанізаціями на еміграції і віднісся тому з відповідним наказом до ґенерала Врангля.

ЯК ГИНУТЬ ГРОШЕВІ ЛИСТИ.

В приватному помешканню у Львові, при ул. Ґрунвальдській ч. 8., яке служить за нічліг для амбулянсових почтових урядників, які їздять між Краковом і Львовом, найдено недавно в печі пачку надпалених коверт грошевих листив, адресованих з Франції до Польщі. Краківська дирекція почт почала слідство, з якого виявилося, що урядником, який в той спосіб „доручував" грошеві листи, був якийсь пан С. Зараз по переслуханю в тій справі він зголосив свою резиґнацію зі служби, яку принято, але його не арештовано. Поки справа стала явною пан С. пропав, як камфора.

ЗВІРІ В ЛЮДСЬКІЙ ШКІРІ.

В Римі сталася перед двома тижнями страшна подія, яка є доказом здичіння деяких людий. Недалеко міста на полях знайдено трупа дволітної дівчинки, яку вдусив якийсь лотер передтим знасилувавши дитину. Страшний злочин викликав у цілій столиці оправдане обурення. Дівчинці справлено величавий похорон, на якім були непроглядні маси народу. Може був й той лайдак, що допустився ганебного вчинку.

РОЗБУДОВА ТРАМВАЄВИХ ЛІНІЙ У ЛЬВОВІ.

З весною має приступити львівський маґістрат до розбудови трамваєвих ліній. І так будуть продовжені істнуючі лінії від Янівської рогачки до клепарівського двірця, до Городецької рогачки, побудована нова, до двірця на Персенківці, та реактивована вже істнуюча, але невживана на замарстинівській улиці.

ГОНЧІ ЛИСТИ

Дирекція поліції в Кошицях на Мадярщині розіслала гончі листи за трома студентами, обвинуваченими в убийстві. Є ними: Роман Волощук. Тома Кулик і Дмитро Микита.

НАПАД НА ПОЧТОВИЙ ВІЗ ПІД КАЛУШЕМ.

На почтовий віз, в якому везено 80.000 золотих готівкою, напали оноді невідомі замасковані люде, яким одначе поліція перешкодила ограбити віз. Підчас перепалки одного з напасників ранено в руку, решта втікла. Дотепер мали зловити трох напасників.

З ТЮРМИ НА ВОЛЮ.

На днях опустили тюрму при улиці Баторого у Львові арештовані в звязку зі справою бл. п. Ольги Бесарабової — Стефанія Савицька, студент Ґеря і Вахнянин, просидівши невинно девять місяців у тюрмі.

НАПАД ПІД СОКАЛЕМ.

На М. Коцирову з Угринова напало двох бандитів, які побили нападнену до утрати зміслів та ограбили. Обох напасників арештовано і відібрано загарбані річи.

Різдвяна ніч у Москві.

БЕРЛІН, 26. грудня. — Сьогорічне Різдво виявило що в Москві, як і колись, є мало богатих, а дуже богато бідних, тільки далеко біднійших аніж давнійше.

В домах богатих, тих, що збогатіли вже за комісарської влади (себто комісарів, комісарчуків, підкомісарчуків і їх фаміліянтів) було всього подостатком. Як телеґрафують з Москви, у „нових богачів", чи „нових панів" угиналися столи від мясива, печива і солодощів. Пили вони в добре опалених палатах усю ніч. Веселились до забуття і безтями.

А рівночасно майже два міліони тамошніх нуждарів не мало на Різдво нічого. Вони були голодні, без страви, і мерзли, бо нема чим затопити в печі.

Улицями Москви у Різдвяну ніч протягали великі юрби людий немов блудні тіни. Се були крайно обдерті нуждарі, закутані в лахміття; голодні, босі, брудні, не голені, не стрижені роками цілими. Забуті всіми і вся. Вони блукали, щоби бодай пригадати собі давнє Різдво, коли жили красше і просили прохожих о датки на „водку", яка ще одинока їх могла розігріти на хвильку і часто-густо покласти в снігу на вічний спочивок.

Большевики звичайно ведуть на Різдво і Великдень завзяту пропаґанду проти релігії. Сим разом вони мовчали, бо чули у воздусі, що настрій серед публики інакший.

Голодні і босі масами заповнили церкви і молились.

Большевики одчинили гріб Леніна, сподіваючись, що маси народа туди полинуть поклонитись учителеви большевизму, але кромі поліцаїв, салдатів і кількох цікавих ніхто не спішився іти до могили Леніна.

НЕ ХОТЯТЬ ОПОРОЖНИТИ КЕЛЬНУ.

ПАРИЖ, 26. грудня. — Анґлія повідомила Францію, що годиться на її просьбу і не опорожнить німецького міста Кельну дня 10-ого січня, 1925, як се приписує версайський „мировий" договір.

Завтра буде нарада славетної „конференції амбасадорів" і вона заявиться за сим, щоб анґлійське військо ще осталося в Кельні.

За причину сеї постанови аліянти подадуть се, що аліянтська контрольна комісія найшла в Німеччині склади оружя, які свідчать, що Німеччина не виконала своїх зобовязань і не розоружилась, чим нарушила версайський „мировию" договір.

ЕРРІО З ФРАНЦУСЬКИМИ МІЛІТАРИСТАМИ.

ПАРИЖ, 26. грудня. — Французький премієрЕрріо піддався політиці французьких мілітаристів і разом з ними заявляє, що Німеччина не виконала своїх зобовязань щодо розоруження і тому Анґлія не повинна покинути Кельну.

Він заявляє разом з ними, що Німці можуть дістати наново Кельн у свої руки, аж Німеччина буде цілком розоружена і такою останеться. Покищо, каже він, Німеччина не змінилась і її републиканська влада не дає запоруки про зміну ані мир.

ВЕРСАЙСЬКИЙ „КЛАПТИК ПАПЕРУ".

БЕРЛІН, 26. грудня. — Німецька преса вказує, що для німецького народу немає мира з аліянтами.

Ґазети пишуть, що аліянти далі ведуть війну з німецьким народом, чого найліпшим доказом се, що не хотять опорожнити міста Кельну і сим нарушують версайський „мировий" договір.

Ґазета Таґесцайтунґ пише, що версайський договір се клаптик паперу, коли ходить о права німецькі.

„СТРАШНЕ ВІДКРИТТЄ".

ПАРИЖ, 26. грудня. — Аліянтська контрольна комісія викрила в Німеччині великі склади рушниць, револьверів і складових частин машинових крісів.

Се аліянти називають „страшним відкриттем" і підносять крик, що Німеччина не розоружена, але озброюється до нової великої війни.

Французькі мілітаристи тепер знову підносять голови і стають вельми гомінкі. Спеціяльно маршал Фош дуже подрібно займається тепер німецькими „воєнними приготованнями".

ЕРРІО ТРОХИ ПОДУЖАВ.

ПАРИЖ, 26. грудня. — Французький премієр ЕдуарЕрріо, котрий лежав у постелі з 10-ого с. м. ізза занедужання на ногу, тепер вже трохи подужав і лікарі дозволили йому встати і працювати в офісі, але заборонили йому богато ходити.

НАГОДА ЗАРОБИТИ.

ЛОНДОН, 26. грудня. — Банк Анґлії робить заходи, щоби вже в січні, 1925, привернути нормальну вартість анґлійських паперових гроший.

Анґлійські фінансісти кажуть, що ріжниця між золотими і паперовими грешми в Анґлії шкодять в бизнесі і тому хотять узгіднити їх вартість задля вигоди в торговлі і фінансових пересправах.

Для довершення сього пляну поможуть анґлійські банки, а також і великі банки з Ню Йорку готові дати свою поміч.

З уваги на те в тутешних фінансових кругах сподіваються, що навіть вже з початком січня, а щонайбільше протягом цілого січня вдасться привернути дійсну вартість анґлійських паперових гроший.

(Тепер один фунт стерлінгів на біржі $4.70. Коли буде узгіднена його вартість із золотим грошем, то його ціна буде $4.86. Значить, що хто схоче тепер купувати і продавати стерлинги, то зможе за місяць заробити на долярі около 3½ цента, або яких 40%, коли числити по річному процентови).

ЗЕМЛЕТРУС.

ЦАРГОРОД, Туреччина, 26. грудня. — Із Смирни в Малій Азії, повідомляють, що там було учера землетрясення.

„SVOBODA" (LIBERTY)
FOUNDED 1893
Ukrainian newspaper published daily except Sundays and holidays, at 83 Grand Street, Jersey City, N. J.
Owned by the Ukrainian National Association, Inc.

Edited by Editorial Committee.

Entered as Second Class Mail Matter at the Post Office of Jersey City, N. J. on March 30, 1911, under the Act of March 8, 1879.
Acceptance for mailing at special rate of postage provided for in Section 1103 of the Act of October 3, 1917, authorized July 31, 1918.

SUBSCRIPTION RATES:		ПЕРЕДПЛАТА:	
Three cents a copy.		Поодиноке число три центи.	
One year	$ 7.00	На рік	$ 7.00
Six months	$ .75	На пів року	$ 3.75
Three months	$ 2.00	На три місяці	$ 2.00
Foreign and Jersey City Rates:		В Джерзи Сіти і Заграницею:	
One year	$10.00	На рік	$10.00
Six months	$ 5.00	На пів року	$ 5.00
Three months	$ 2.75	На три місяці	$ 2.75

За кожду зміну адреси платиться 10 центів.

За оголошення редакція не відповідає.

З Канади належить висилати гроші лише на т. зв. Foreign Money Order.

Телефон „Свободи": 498 Montgomery. Тел. У. Н. Союза: 1838 Montgomery.

Адреса: "SVOBODA", 83 GRAND STREET, JERSEY CITY, N. J.

РОБОТА НАБИРАЄ РОЗМАХУ

Межи листами, які канцелярія Українського Народного Союза дістала з приводу ювилейної кампанії, були отсі два листи.

В одному пише гр. К. Феценко, урядник відділу 31. в Ст. Клер, в стейті Пенсилвенії, ось що:

„Ми, урядники відділу 31. Українського Народного Союза, скликали короткий надзвичайний мітинг в неділю 21. грудня в справі Ювилейної Кампанії. Зі звітів поодиноких урядників показалося, що якраз тепер члени порозуміли добре справу Ювилейного Святковання та взялися на добре до праці. Кількох з них таки на зборах предложили своїх кандидатів, а всі заявилися за думкою, що Ювилейну Кампанію здалобся продовжити на далі".

Гр. Н. Хабінець, секретар відділу Українського Народного Союза ч. 370 в Ню Гейвені, в стейті Кенетикаті, пише межи инчим:

„Замовляю аж 40 штук аплікацій до вписування нових членів тому, бо в нас виринула думка злучити в одно сильне товариство аж три товариства. Заходи в сій справі вже пороблено і є надія, що наради комітету сих товариств принесуть для сього вже певні користи. Коли се станеться, то тоді орґанізаційна робота певно піде гарно вперед. Щодо Ювилейної Кампанії еднання нових членів, то ми є тої думки, щоби її продовжити на 2 або й на 3 місяці. Наперед, наш народ се переважно люди робітничої кляси, яким принятте без вступного є поважна полекша. По друге, члени наших товариств аж тепер на добре розпрацювалися. Не добреби було перервати роботу, коли вона набирає щораз більшого розмаху. До того ще всяке орґанізованне нових членів вимагає часто довшого часу, бо не вистарчає піти до одного члена раз. Часто треба піти до нього два й три рази. Тому скінченне Ювилейної Кампанії зараз перервалоби зорґанізованне неодного члена.

„Тому ми рішили віднестися до Головного Уряду з пропозицією продовження кампанії. Ми певні, що так само справа стоїть не лишень у нас, але й в других місцевостях. Трийцять-літний Ювилей Українського Народного Союза вже на се заслужив, щоби така кампанія тревала довше, як три місяці. Наші члени, що запалилися до орґанізаційної праці, певно використають нагоду та зорґанізують легко нових три тисячі членів."

До сих слів сих двох відділових урядників зайве богато додавати. Оба листи показують, що ювилейна кампанія запалила орґанізаційну здібність наших членів. Кампанія вже досі дала Українському Народному Союзови поважне число нових членів, і кождий новий звіт приносить щораз нові докази, що кампанія йде щораз краще, що орґанізаційна праця набирає щораз більшої сили й скорости. Перервати працю, здержувати розмах, річ певна, булоби для орґанізації непрактично. Члени повинні працювати далі, не здержуючи свого розмаху.

ЯК КАРАЛИ ПОЛЯКИ ГАЙДАМАКІВ

Як всім звісно гайдамацьке повстанне 1768 р. було безуспішне. Поляки при помочі царського московського війска розбили гайдамаків. Учасників повстання карано без милосердя. Івана Ґонту і інших гайдамацьких старшин засуджено на четвертованне, а потім части тіла прибито на паль. По всіх містах і містечках України від Дніпра аж до Холмщини виставлено шибениці і розіслано війско по селах, щоби шукало підозрілих і доставляло їх до кари. Кого захоплено, той був засуджений на смерть. Не було стілько катів, щоби карали нещасних вязнів. Самі вони один другого вішали, без сповіди, без релігійної потіхи.

Польський писменник Кітович, що був тоді на Україні, пише, що винищено так ганебно до ТРИЙЦЯТЬ ТИСЯЧ НАЙЗДОРОВШОЇ І НАЙДОРОДНІЙШОЇ УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ. „Застав я ще, переїзджаючи через усі містечка Волині, Поділля і придніпрянщини шибениці, на яких висіли останки тіл повішаного народу. Застав я ще під Сербами прибиті на палях голови і чверти тіла Ґонти і його земляків".

Так карали польські пани гайдамаків. Ось причина, чого український народ так ненавидить Поляків. Польські насильства у нашій визвольній боротьбі від 1918 р. ще збільшили сю ненависть. Колиж вона дійде до такої сили, що Україна скине з себе вороже ярмо?

ПІСЛЯ ПОВСТАННЯ

(Лист із Тифлісу.)

(З московського дневн. Дни).

Розстріли... Потрібно буде ще чимало місяців, щоб висвітлити більш-менш певну скількість жертв повстання. Опубликовані в ґазетах офіціяльні списки не подають і десятої частини загальної кількости жертв. В самім лише Ґорі розстріляно не менш, як 1000 чоловік. Що до Імеретії, Мінґрелії, Ґурії — то ми поки — ще не в стані подати хоча-б приблизні цифри. Вам відомо, що в офіційних списках Че-ка навмисне і в зрозумілих вам цілях підбірала прізвища жертв з князів та дворян. Про розстріляних селян та робітників не давалося ніяких відомостей? Про них ми збіраємо відомости. Поки що вдалося записати певні імена й прізвища **800** розстріляних селян, — список, звичайно, далеко не певний.

Чи вам відомо, що Ноя Хомерікі, Бенія Чхіквішвілі, Васо Ґоґія, Ґоґіту Паґаву*) було розстріляно в Росії? За кілька тижнів до повстання їх було вислано на північ. Спочатку їх помістили в московських Бутирках**), де вони оголосили голодуванне, вимагаючи перевезти їх у Суздаль, де сиділи у вязниці перші наші закладники. Після богатьох днів голодування їх перевезено до Суздаля, де й розстріляно в перші дні повстання з наказу Москви.

В Тифлисі, як вам відомо більших виступів не було. Були лише окремі спалахнення, швидко ліквідідовані. Розстріли почалися 30-го серпня. Скваплило переводили вязнів з тюрми, в Чека. „Слабих, — пишуть нам — забирали неодягненими, в самій підодежині. Призначених звязувалося без допиту, без перевірки імен і прізвищ. Відтак їх збірали до купи в одно помешкання, звідки й виводили. Ніби змовившись, всі ґрупи почвнали співати національний гимн і виходили на страту з криками: „Ґаумерджос Сакартвелос" (Най живе Ґрузія). Юнак Ґриґорій Пірцхалайшвілі, виходячи крикнув чекистам: „Перекажіть слідчому Пехелякови, що Пірцхалайшвілі сміливо зустрів смерть!" Кілька чоловік зробили опір катам у коритарі. Їх тут і забили.

В Кутаісі митрополит Назарій, сімдесятьлітний дідусь, був цілком спокійний до останньої хвилини; він благословив призначених на страту і встиг промовити кілька підбадьоруючих слів...

Погроми в Східній Ґрузії. Вам відомо, що справа не обмежилась офіційними і неофіційними ростріламн. Після гамування повсталих у Східній Ґрузії (Кахетія і Карталінія) пройшла полоса звірячого вигублення князів та дворян, орґанізованого по наказу з Дифлісу. Треба було виправдати офіційну брехню про „дворянсько-князівське повстанне супроти робітницько-селянської влади". В сій цили місцеві комуністичні орґанізації й Че-ка дістали з центру наказ інсценувати „обурення" селянства супроти князів і дворян. Ґазети розпочали відповідну кампанію. Аероплями розкидали відозви з закликом „помститись над поміщиками". І комуністичні бандити, під охороною збройною сили й офіційної влади, почали вибивати й громити Боґови винних людей, давно вже позбавлених маєтків і привілеїв свого стану. Ось як описується сі звірства в однім листі з Кахетії:

„...В селіБакурціхе, при гамуванню повстання було розстріляно кілька селян і дворян. За кілька день село було занято комуністичною бандою. Ніби для того, щоб зробити ревізію, бандити напали на князівські і дворянські доми. Се було щось страшнійше за звичайний рабунок: забирали всі меблі, всі запаси поживи, одежу, хатнє начинне... Вікна й двері зривали з завіс і забирали з собою... Мужчин з князівського роду Вачнадзе зігнали в одно місце **й побили камінем.** Селянам суворо заборонено було давати притулок збігцям. Дівчатам з князівської чи дворянської родини пропонували вийти заміж за комуністів і тим урятувалися від смерти...

В селі Калакі **комуністи викидали у вікна з другого поверху малих дітей.** Були випадки збожевоління (Маношвілі)".

Такі звірячі душогубства й бунки відбувалися майже по всій Східній Ґрузії і тяглися цілий тиждень. В самім лише Піотенськім повіті було сплюндровано 116 родин. Треба було ще чимало часу, щоб означити достаточну кількість жертв...

Тільки після того, як сі назіжені погроми викликали обурення й протести серед частини грузинських комуністів, було наказано з Тифилісу припинити їх, і „стихійний вибух обурення селянства загас так само швидко, як і орґанізовано, як і розпочався"...

А по лсіах Кахетії та Тіонетії все ще блукають, як тіни, охоплені несвітським жахом Боґови винні, що випадково вратувалися від смерти...

Закордонні кореспонденти в Ґрузії.

В Тифліс привезено з Москви кількох закордонніх кореспондентів щоб, на місці інформувати їх про „контр-революційні вибухи". Чи треба ж додавати, що п.п. Шефери і Фішери оточені постійно комуністичними інформаторами і і що відомости про події вони беруть виключно з офіційних джерел, як н. пр.: Предчека, члени Совнаркому то-що... Ґрузинське населенне зовсім не допускається до них, та й сами сі панки не завдали собі жадного труду, щоб увійти в безпосередні зносини з населенням. Так н. пр. їх „анкета" в Кахетії — се результат розмови з місцевим предвиконкомом А ґазети вже пишуть про те, що „Берлінер Таґеблят" надрукував докладні телеґрами в кілька тисяч слів, малюючи грузинське повстанне по офіційній большевицькій версії. Невже можливо, щоб така ґазета, як „Берлінер Таґеблят" дозволила собі знущатися з поваленого в горе народу, з тисяч борців, поляглих у боротьбі за волю? Ми не дивуємося, коли се чинять большевицькі европейські ґазети: адже ж за сі мерзенні послуги й удержує їх Москва. Але, що сказати про „Берлінер Таґеблят"?

Скажуть, може, що в сьому винуваті й ми самі, що ми повинні були б за всяку ціну побачитися з чужинцями і розповісти їм усю правду. Гай-гай! Ось уже пятий день, як ми шукаємо можливости передати Клярі Цеткіній частковий список (800) розстріляних і ніяк не доберемось до неї. Ще тяжче дістатися до других. Ми поклали дістатись до Фішера, але чи пощастить? Робітники революціонери, котрі готові на всяку ризику для того, щоб зясувати чужинцям всю правду, не знають чужих мов. З невеликої кількости інтеліґентів, які знають мови трудно знайти людину, що ризикувала б своїми гараздами — коли не життем — лише для того, щоб розповісти правду чужинцям: адже в наших умовинах се геройський крок.

В сподіванню англійських тред юніонів.

Комуністичні ґазети оповістили про недалекий приїзд делеґації англійських тредюніонів. Вони видимо сподіваються використати їх так, як Шеферів та Фішерів. Невже робітничі делеґати підуть за прикладом сих панків? *) Ми дуже боїмося, що й вони дадуть одурити себе: адже чужинці в совітськім „раю" обертаються в справжніх дітей. Коли Анґлійці їдуть з певною ціллю — в інтересах виборчої боротьби виправдати всі мерзоти большевиків — то вони не повинні задовольнитись офіційними джерелами. Най вони вони вимагають свободи. зустрічи з населенням без комуністичних свідків і перекладчиків; най продеруться в Че-ка і тюрми, розпитують вязнів! Лише тоді вони матимуть право говорити про правдиве становище в Ґрузії.

Жінки розстріляних у Кляри Цеткіної.

Завдяки сміливости ґрупи Ґрузинок перед очима Кляри Цеткіної підніся край офіційної завіси, і поважна представниця Комінтерну вельми хвилювалася. Кільком жінкам розстріляним пощастило продертись до значної чужинки.

Вони передали їй на письмі відозву з описанням усіх страхіть, яких зазнали. Принято їх було дуже суворо; почалося з суворого допиту про те, хто писав відозву, хто її перекладав і т. и. Одначе прослухавши оповідання бідолашних жінок, Цеткіна перемінила тон. Коли жінки розповіли про злидні, в яких живуть їх родини, представниця ґерманської компартії здивовано спитала: „Як же се так? Адже ж вас підпомагають европейські капіталісти?" Тоді жінка розстріляного робітника, п. Х., зірвала з себе одежу, щоб показати, що вона ходить напів гола. Вона вимагала, щоб Кляра Цеткіна навідала її мешканнє й переконалася, в яких злиднях живуть люди, „підпоможені закордонними капіталістами". Поважна комуністка вельми захвилювалася: вона почала нервово ходити по кімнаті і вхопивши обома руками за голову, шепотіла: „Який жах! Який жах!" Схопивши руку однієї з жінок і, притиснувши її до свого серця, вона тремтячим голосом спитала: „Чуеде, як беться моє серце?" Проте — **все обмежилось співчуваючими жестами.** Цеткіна не змогла обіцяти жадної допомоги: **„Я не можу втручатися в те, що робить уряд", —** заявила вона мелянхолійно.

Чи ж знайдеться в сієї дами принаймні стільки мужности, щоб там, у Ґерманії, розповісти щиро свої враження від сієї зустрічі?**)

Згадані жінки розстріляних намагалися знову побачитися з нею, щоб передати список розстріляних і відозву тіфліських робітничих ґруп. Але се було неможливим: Гостинницю „Ветцель", де зупинилася Кляра Цеткіна, так пильно охороняеться чекистами, що продертися туди непомітно нема жадної можливости.

Настрій народу. Не вважаючи на тисячі жертв і на всі пережиті страхіття, народ виявляе дивовижну твердість. **Буквально нема ґрузинської родини, яка не постраждала б од терору;** але рідко хто оплакує загибших. Народна мудрість приймає жертви, як щось обовязкове, як неминучу данину за майбутнє визволенне. Після масових привселюдних душегубств, життя втратило свою ціну; репресії вже мало кого лякають, коли тисячі забито, а инші тисячі блукають в горах і лісах, а ті, що лишилися вдома, живуть в голоді й злиднях.

В початку жовтня Орджанікідзе (верховний ґрузинський кат. М.Д.) виступив у Тіфлісі на робітницькім зібранню з докладом про недавні події. Кілька старих робітників-Ґрузин, що ще зостались цілими, сміливо вийшли супроти нього „Ґрузинський народ, — промовив один з них, — є вихований на прінціпах демократії, проповіданих Ноем Жорданіем; ви ж лишаетеся і завше будете для нього чужими, і ніколи він з вами не помирить ся". Всемогучий диктатор здолав лише відповісти на се, що „народ знає большевиків по їх льозунґах...". Як бачите ніякими страхіттями не вдається заглушити голос народного протесту. Настрій селян ще більше озлоблений: значна частина молодих і дужих селянських робітників, між збігцями; не вважаючи на вбогий неврожай, збір, котрого, особливо в Західній Ґрузії (культура кукурудзи), ще не закінчено за браком робітників, з селян уже безпардонно деруть с. господарський податок. Решту доповнюють військові постої та ще не затихлі відгомони повстання тисячі повстанців ховаються в лісах та горах, а там у підступах до Сванетії, московські полки війська з артилерією провадять справжню війну з великим загоном повстанців...

Тифліс, жовтень, 1924.

Присвячую сей переклад українським комуністам в Америці, як пророчисте мементо, що не виключене описане тут страхіття й на Україні.

М. Джеря.

*) Визначні діячі Ґрузії.
**) Стара вязниця.

*) Дійсність показала, що пішли — М. Д.
**) Дійсність показала, що ні М. Д.

СПРАВЛЕННЄ ПОХИБКИ.

У виданню Свободи з 26-го с. м. (лише в частині накладу), у статті п. з. **ДАР ДІТЯМ** підзаголовок зложено через помилку так: „Дар міліоновий українських дітий у неволі"..

Мало бути:

Дар міліонови (значить для міліона) **українських дітий в неволі.**

Ся помилка була помітна для кождого, але ми її простуємо, аби не було непорозуміння.

Се ходить о міліон українських дітий, а не о міліон американських долярів. Добре буде, як зложимо $20,000 і вишлемо на Рідну Школу в Західній Україні.

РЕВІЗІЯ У ДРА ПАНЬЧИШИНА.

В середу ранком відбулася в приватному помешканню дра Панчишина у Львові при вул. Ґловінського ч. 2, ревізія, яка обняла й присутніх у лікаря пацієнтів.

МОРОВЕ ПОВІТРЯ АБО ЧОРНА СМЕРТЬ.

„Від повітря заховай нас Господи", так співають у церкві, але мало хто знає, що воно таке це „повітря". Але в давні часи всі його добре знали, це морове повітря, помір або чорна смерть. Це була пошестна заразна недуга, що нераз навіщала старий край найбільше підчас війни, як по Україні ходили ріжні чужі війська, а народ жив у голоді і біді; тоді із цеї недуги люде гинули сотками і тисячами. Таке повітря бувало на Україні в часи Хмельниччини 1650 — 1657 р., коли по Україні велася довга війна і нищили нас Татаре, Мадяри, Шведи, Поляки і хто тільки хотів. Тоді у ріжних місцях вимерло богато людий тою чорною смертю. Пізнійше знов принесли повітря Шведи в 1704—1705 р. В однім літописі читаємо, що тоді в містечку Бірчі, у Перемишлі умерло 360 людий. А те повітря панувало 2 роки, був тоді страх великий, плач і ламент... В 1714 р. було морове повітря від від Поділля аж поза Львів; люди умирали так, якби їх хто підтинав. В 1737 р. по селах в одну яму ховали нараз по 50 людий!.. У новійші часи такі пошести трапляються уже рідко. Люде навчилися, як з ними боротися. Навіть у часи боїв у нас в 1914—1919 р. Заразні недуги не дуже було у нас знати. Найважнійший спосіб, щоби не допустити до такого нещастя, це чистота і харність у хаті та на людськім тілі.

1625 РІК.

Що діялося на Україні триста років тому.

Запорожські козаки ходячи тричі походами на Чорне море у великому числі 300 чайок, були під Кілією при гирлі Дунаю, під Трапезунтом у Малій Азії і під самою столицею турецького султана, Царгородом. Козаки думали вже творити незалежну Українську Державу і не хотіли слухати польського короля.

Вони висилали посольства сусідних держав, вели переговори, а на Україні займали все більше землі і установлювали там козацькі уряди. Через те козаки виповіли королеви війну. Головні бої були на урочищі Медвежі Лози над Круковим Озером (по правому боці Дніпра, напроти Кремінчука). Там козаки окопали свій табор валами і хоробро боронилися шість днів, від 29-го жовтня до 3-го падолиста 1625 року, від польських наступів під проводом гетьмана Марка Жмайла. Поляки понесли значні втрати і мусіли зложити мир з козаками.

Ґенерал-четар Арнольд Вольф.

(Від спеціяльного кореспондента „Свободи").

Дня 24. падолиста помер у Простейові на Мораві, в Чехословацькій републиці, ґенерал-четар Української Галицької Армії Арнольд Вольф, бувший командант 3-ої Бережанської Бригади, потім 2-го Галицького Корпуса, а на скитальщині головний командант частин УГА в Чехословаччині.

Нема такого українського стрілецького серця, в якім вістка про смерть ген. Вольфа не викликала-б тяжкого жалю й смутку. Не було би такого українського стрільця, який би не знав, не любив і не поважав покійного ґенерала. Але ґенерал Вольф має великі заслуги не тільки перед стрільцями, а й перед цілою українською нацією. Тому обовязок вдячности вимагає, щоб і ширша українська суспільність могла віддати останню пошану цьому заслуженому борцеви за незалежність України. Коли цеї всенародної пошани не дістав живий, то хай їй дістане хоч мертвий.

• • •

Арнольд Вольф прийшов на світ у 1877 році в місті Простейові, на Мораві, як син німецької купецької родини. По студіях у ґімназії та кадетській школі в Лобзові став старшиною при бувшім австрійськім 45 пішім полку в Сяноці. Тут він уперше стрінувся з Українцями й зразу зацікавився їх життям і змаганням. Світову війну провів на всіляких побоєвищах, де одержав високі відзначення аж до „ордену Леопольда" включно.

Розпад Австрії застав Покійного на становищі булавного старшини австрійського 93 пішого полку на італійськім фронті. Не уважаючи на загальний заколот і безладдє, що панували тоді на фронті, Вольф привів цілу свою частину в повнім боєвім порядку й при зброї до Чехії.

Тепер довелось йому подумати про своє майбутнє. Він мав право вступити до чехословацької або австрійської армії, й нема сумніву, що обидві приняли-б його з одкритими обіймами. Але він пішов за поривом свого шляхотного серця. Кермуючись симпатіями до українського народу, набутими ще підчас служби в Сяноці, він

добровільно зголосився до УГА

Його радо приняли, бо його високі боєві відзначення давали запоруку видатности його служби. Призначений комендантом 3-ї Бережанської бриґади, що саме тоді творилась, ген. Вольф незабаром виявив свій небуденний організаційний хист. За короткий час він створив з цеї бригади боєздатну одиницю, яка під його вмілим проводом придбала УГА не одну перемогу. Для тих, що служили в цій бригаді, незабутньою подією навіки зостанеться

битва під Наварією.

Під ворожою перевагою бригада в тій битві почала була відступати. Тоді ген. Вольф відважно кинувся в самий вир боротьби, особисто перебрав провід і серед граду куль повів бригаду до протинаступу, який увінчався блискучим успіхом. Те саме повторилось при

здобуванню Бучача
і в часі памятного червневого наступу під Чортковом.

Ці небуденні подвиги мали наслідком, що коли ґенерал-четар Тарнавський був призначений Начальним Вождом УГА, ген. Вольфови було доручено команду над 2-м Галицьким Корпусом. Із численних подвигів ген. Вольфа на цім становищі заслуговує на особливу увагу

здобуття Житомира

у серпні 1919 р. Місцеве населення вітало тоді з одушевленням вступаючі до міста частини УГА, а ґенералови Вольфови, якого імя стало відомим не тільки на Західній, Україні, зложило глибоку чолобитню.

Коли пошесть плямистого тифу десяткувала ряди нашої Армії, ген. Вольф, не зважаючи ні на що, а найменше на свою особисту безпечність, з чисто-батьківською дбайливістю та гідною самопосвятою доглядав за плеканнем хорих стрільців і робив усе можливе, щоб припинити пошесть. Але **тиф здібрався й до нього самого.** По довгій і тяжкій боротьбі зі смертю він видужав, але до повного здоровля вже не міг прийти.

Після розоруження УГА ген. Вольф разом з ген. Кравсом перевів у вересні 1920 р. її останк и через Карпати до Чехословаччини. Тут він дальше ділив усі злидні скитальчого життя. Робив він це добровільно, виключно з високо-розвиненого почуття обовязку. Маючи в Чехословаччині родину, він міг би в неї жити вигіднійше, ніж у таборі. Як горожанин Чехословаччини, він міг би старатись про забезпечення за свою давнішу службу в австрійській армії. Але його чиста стрілецька душа не позволяла йому кинути улюблених товаришів у лиху годину, й він з незрівнаним самовідреченнєм переносив разом з ними всі фізичні й моральні невзгоди в ліберецькім та йозефовськім таборах.

По розвязанню Гірської бригади УГА в Німецькім Ябльонні й перенесенню її до табору в Йозефові ген. Вольф став **командантом усеї української військової скитальщини в Чехословаччині.** На цім становищі він пробув аж до місця серпня минулого року, проживши всі моменти найбільшого таборового лихоліття. Навіть у найскрутніших хвилях, коли найдужчі падали духом, він не тільки сам не тратив бадьорости й надії, але ще других заохочував і піддержував, бо **непохитно вірив у справедливість нашої справи.** Він перевів одноцільний перестрій усеї української військової скитальщини в Чехословаччині й немало причинився до того, що чеська влада уможливила таборитам докінчити перервані війною студії на високих чеських школах.

На жаль, тяжкі невгодини з часів української визвольної війни, а потім перебутий плямистий тиф і жахливі злидні скитальчого життя вщент підривали його здоровля. Заколот і згіршення, що настали по нещаслевім рішенню з 14. березня 1923 р. **не тільки в краї, але й на скитальщині,** завдали послідний удар цьому зразковому полководцеви, щирому громадянинови й вірному товаришеви. **Він не міг переболіти занепаду державної думки у свого прибраного народу** й цілковитого понехання власній судьбі останків Національної Армії, яка пролила стільки крови за українську державність.

Сильний **нервовий розстрій** примусив ген. Вольфа перервати свою муравлину працю в таборі та віддатися з браку матеріяльних засобів домашньому лікуванню у своєї старенької матері. До цеї недуги прилучився ще й **поворотний тиф,** якого зарідки приніс він з України. Це й перервало передчасно нитку його працьовитого життя.

На громадським шпиталевім ліжку, серед матеріяльної нужди, майже забутий всіма, віддав свою душу цей тихий і скромний герой.

Похорон відбувся 27. падолиста в Простейові при участи представників останків УГА, хору Української Академічної Громади в Берні та військового музики чехословацького 27. пішого полку.

В імени останків У. Г. А. дорогого Покійника прощав сотник УГА др. Іван Козак, нинішний командант українського табору в Йозефові.

• • •

Відійшов у кращий світ ще один з тих, що „не схотіли бути самі собою". Але цим разом мова мовиться про одиницю, що не від нас перейшла до чужого народу, а **від чужого народу до нас.** Ця одиниця принесла з собою всі найкращі прикмети, якими колись визначалась німецька нація: ідеалізм, вірність, витревалість, організаційний хист. Ряди борців за українську справу від того збогатились на цінну силу, яка при кращих обставинах змогла б ще й не таке довершити.

Українська нація не є нині в такім стані, щоб достойно відплатити поодиноким чужим ідеалістам, які до нас переходять і бються за нашу справу, як за свою. Ненагороджений і невіджалований пішов також і генерал Вольф у кращий світ. Навіть лишного похорону Україна не могла йому справити, навіть місця для його тлінних останків не знайшлось на українській землі...

Але чистотою шляхотних є вдячність. І тому, що тільки плятонічна, ця вдячність тим дужче палатиме в серці кождого свідомого Українця, коли буде згадуватись імя „українського Шваба", імя ґенерала-четаря Арнольда Вольфа.

Вічна ж Йому Память!

Прага, 3. грудня.

Радянин.



АРНОЛЬД ВОЛЬФ
ґенерал-четар УГА, командант III. Бережанської бригади, II. Галицького корпуса і головний командант частин У. Г. А. в Чехо-Словаччині.

ДОПИСІ.

НЮ ЙОРК, Н. Й.

З діяльности Ліги Американських Горожан Укр. Роду.

Ліга Американських Горожан Українського походження з Ню Йорку кінчить знова рік своєї діяльности. Дня 27. грудня о 8. годині вечером відбудуться у власнім льокали на 7-ій вулиці річні збори товариства, на котрих будуть предложені звіти з діяльности товариства та буде вибраний новий уряд.

Організація старалася в сьому року, як і в попередних, піддержувати живого духа нашого народа серед українського громадянства в Ню Йорку та помагати Рідному Краєви морально і матеріяльно.

Ліга Горожан урядила була під польським консулятом пікети проти ляцьких знущань над українським народом та роздавала при тій нагоді англійські брошурки про польську окупацію на українських землях. Вона урядила далі ряд українських віч, на котрих усе збирано жертви на рідномоу рідних народних ціли в старому краю. Вона далі уряджувала представлення в Ню Йорку та Пасейку, Ню Джерзі, в Перт Амбою, Ню Джерзі, та Вудгейвен, на Лонг Айленді, та висилала доходи з тих представлень на ріжні народні ціли. Крімі сього вона висилала своїх колекторів по домах українських громадян і тою дорогою збирала жертви на народні ціли.

Завдяки сим зусиллям Ліга Горожан потрафила мимо тяжких перешкод зібрати та вислати 857 дол. 76 цнт. на Рідну Школу, Боєвий фонд і на політ. вязнів 450 долярів, на пресу і Народний Податок 232 долярі. Разом се товариство вислало за один рік 1 тисячу 639 долярів 76 центів.

П. С.

НЮ ЙОРК.

В справі дому У. Н. Комітету.

Хто був на першім конгресі „Обєднання" та бажав йому успіху, той без всілякого сумніву був свято переконаний, що конгрес поробить далеко ідучі кроки в цілі усунення зневірення до укр. справи тут в Америці, спричиненого бувшими, як „Федерація" і „Укр. Нар. Ком.", а передовсім через те, що вже раз покінчиться справу з домом Укр. Нар. Комітету.

На внесення о. Левицького, вирішено справу так, що конґрес, має в першій мірі сконтролювати діяльность У. Н. К. та видати про него осуд, а відтак зробити з домом що буде уважати за відповідне.

На конгресі були заступлені Ню Йорскі товариства та цілий персонал У. Н. Комітету і ніхто тоді проти ухвали конгресу не протестував, а що найважнійше, що ця сама Екзекутива У. Н. Комітету узнала „Обєднанне" як організацію, котра має перебрати заряд над майном У. Н. К. Це сталось цілком виразно, коли У. Н. Ком. позволив себе контролювати, а самі навіть урядники привезли книжки на засідання „Обєднання".

Коли мені приходилось бути на засіданнях „Обєднання", то по вислуханню звітів з контролі відпоручників не посмів я поставити внеску, щоби Обєднанне цієї дім перебирало під свій заряд, бо тоді бачив, лише одно, що господарка У. Н. К. так не дописала, що годі було навіть думати, щоби гріш зложений на наші бідні сироти був коли-небудь звернений.

По кількох однак засіданнях (на котрий майже завше був теперішний адміністратор У. Н. К.) справа почала прибирати іншу форму, бо представники У. Н. К. почали покликуватись ніби на права американських і т. и., з чого завсіди виходило, що з передачею дому щось не в порядку. Із належних від мене обставин не був я більше на засіданнях Екз. Обєднання однак думав що ця справа вже напевно поладнана. Аж коли мені прийшлось читати конгресовий звіт, що цю справу знова порушувано, то знова приходилось мені питати: „як довго будемо возитись з цею зігнилою справою?".

Але вже хиба переходить границі всякої моралі і потурання і глуму над українським загалом, коли читаєш послідний звіт з засідань Обеднання, де сказано, що „Урядники Укр. Нар. Ком. писменно згодились на передачу дому Обеднанню крім одного (п. Добрянського) котрий заявив, що так не допустить до віддачі дому".

Смішне і не імовірне! Люди, котрі складали тяжко запрацьований гріш жадають розвязки цеї болючої справи, а оден чоловік спиняє ціле діло своїм: „не позваляю!" Але факт є фактом!

Аргументи, якими послугується п. Добрянський, що на це, щоби передати дім Обеднанню треба ухвали членів У. Н. К. суть безпідставні, бо по перше У. Н. К. як такий за для браку членів не істнує формально, а лишились еще тільки урядники У. Н. К., а друге, що на Конгресі Обеднання бувші члени У. Н. К. висказали виразно свою волю. А вже найменшим аргументом є вислів, „що Ню Йорскі товариства не годяться", бо до У. Н. К. належали Українці з цілої Америки, а нетільки з Ню Йорку.

Щоби однак „Обеднанне" могло примусити опірну одиницю чи гуртюк до передачі дому хотяй би судовою дорогою і тим самим змусити невідвічальних одиниць не глумитись над собою, повинні сейчас всі бувші відділи У. Н. К. засипати Обеднанне висказанем обурення на таку поведінку декотрих одиниць з бувших урядників У. Н. К. з рівночасним жаданнєм якнайскорійшого перебрання цего дому.

Це буде висказане Вами бажанне а рівночасно і повновласть до евентуального процесу.

Треба однак ділати скоро, щоби гниль дальше не розносилась та що найважніше щоби всі одиниці поставені тимчасово для праці в якійсь нашій організації знали, що вони завсіди мусять числитися з волею народу.

Михайло Стоколоса.

ЯНГСТАВН, О.

На „Рідну Школу".

Злучений комітет всіх товариств в Янгставн, О. устроїв 22. падолиста баль на дохід „Рідної Школи". Чистого доходу прийшло $60.81, із чого переслано 1. грудня $60, долярами впрост до Львова для „Рідної Школи", через „Далер Сейвинг енд Тракт Ко. Комітет складає сердечну подяку всім, що взяли участь в забаві і через те причинилися до доходу на так важну народну ціль.

Заразам звертаємося до всіх урядників товариств, та всіх щирих громадян, щоб не забули, що це тільки початок зроблений. Мусимо порадитись, якби то більшу і тревалу поміч нетільки для „Рідної Школи", але й на другі важні народні потреби. При щирій охоті ми найдемо спосіб, щоби сповнити, як належить, свій обовязок супроти нашої батьківщини!

Комітет.

ПОСМЕРТНА ЗГАДКА.

Елеонора з Блюмберґів Мужик-Стечинська б. артистка театру „Бесіди" померла 13. м. м. в 71 році життя. Похорон відбувся в суботу дня 16. падолиста о годині 12. в полудне з дому пл. Юра 5, на цвинтар Янівський.

О. Франц Назаревич, один з найбільш активних священиків, помер у Кривчу, пов. Борщів, в 53 році життя.

ВІЙСКОВИЙ БУДЖЕТ ЧЕХОСЛОВАЧЧИНИ.

Сьогорічний військовий буджет Чехо Словаччини виносить 267 мілїонів швайцарських франків. В 1921 р. виносив він тільки 145 мілїонів. На кождого мешканця Чехословаччини припадає 140 чеських корон податку на військо.

БРАК НАЦІОНАЛЬНОГО ТАКТУ.

Нам пишуть із Праги:

Як свого часу участь українських придніпрянських професорів у зїзді московських учених, так нині друга подібна подія викликує богато розмов поміж українською свідомою організацією.

Цим разом „братання" між Українцями та Москалями відбулося не на полі науки, а на полі віддання останньої чести героям війни. У чеськім місті Градці Королевої свого часу помер українсько-галицький пушкар Грицько Піхоровський. Місцевий кружок „Самопоміч Українських Еміґрантів" рішив поставити йому памятник, а що українських коштів на це не вистачало; то гроші на памятник збирано також поміж Чехами, та... Москалями.

Ясна річ, що це з самого початку поставило справу з памятником у фальшиве світло. Чехи й Москалі даючи гроші на памятник хотіли на цім зробити політичний „інтерес" — і дійсно зробили.

Коли на день 9. падолиста с. р. було призначене відслонення памятника, Чехи й Москалі зажадали, щоби з цього було зроблене „свято славянського братання". поміж представниками трох народів — чеського, українського та московського. Невідомо, чи гурт. „Самопоміч" взагалі не мав вироблених національних поглядів, чи з причин грошевих йому довелось пійти на уступки — досить того, що він на таке свято зголосився й воно відбулось.

Українці, Маскалі й чеські національні демократи (Крамаржівці) пішли спільним походом до цвинтаря, несучи в руках символічно переплетені національні стрічки й вінці. По відслоненю українського памятника вся процесія рушила до могили, якоїсь Московки, також похованої на тім самім цвинтарі, й відправила там панахиду. Потім відбулась спільна забава, в якій знова взяли участь місцеві Українці нарівні з Чехами та Москалями, причім говорились відповідні промови й виголошувались відповідні тости.

Особливо мусить бути підкреслено, що при відслоненню памятника була присутна делеґація від останків УГА в Чехословаччині на чолі з командантом Йозефовського табору, сотником Іваном Козаком. Делеґація держала почесну варту біля памятника, а сотники Козак і Синенький виступили з промовами.

Чеська й московська преса радо скористалась цею нагодою, щоб уколоти „непримиримих Українців. Чеські часописи „Народні Лісти" (орган Крамаржа) та „Край Кральоветрадецкі" помістили з цього приводу захоплені статті з відповідними коментарями, а московський „Руль" надрукував фотографію під написом „Русско-украинскія торжества". На фотографії видно учасників процесії з „символічно щепленими стрічками" національних кольорів потім і жінки. у національних строях українським і московським — і нарешті численних глядачів.

Які почування може викликати це свято? Чехи й Москалі дістали „річевий" доказ, що Українці зовсім не такі „шовіністи" й „самостійники", якими їх уважають. О, з ними даться говорити! Це тільки лихі люди відштовхують їх від Москви й від крамаржівської „єдиної неділимої". У дійсности вони зовсім не такі страшні: вони їдять з рук...

Підіть тепер і поговоріть з Клофачем, Крамаржем або Миліюковичем про Самостійність України. „Помилуйте! — скажуть вони вам: — нащо вам відокремлюватись? Он подивіться на фотографію, прочитайте, що було в Градці Королевої... Хіба ж не краще так, укупі та влюбі?"

Особливо треба дивуватися, що представники УГА не знайшли в собі стільки національної тактовности, щоб ухилитися від участи в тій комедії. Правда, в поході вони участи не брали, на забаву не пішли й маніфестаційних заяв нескладали. Правда й те, що вони не могли покинути свого покійного товариша, не віддавши йому останньої пошани. **Перед собсою**, вони отже мають чисту совість. Але їм все таки годилося б подумати, який вжиток зроблять **другі** з їх присутности. А вжиток з того зроблено поганий, що тепер бачуть і самі представники УГА. Нетрудно було й на перед це побачити.

Не треба й казати, що поступування градецьких цивільних Українців викликує загальний та однодушний осуд. Коли військові ще ще мають якесь оправдання, то вони ці представники градецької „Самопомочі", ніякісінького оправдання не мають. Вони дали себе використати ворогам України, відограли паскудну та смішну ролю й тепер мусять стидатися перед самим собою.

Зробивши політичний капітал на пресовій кампанії, Москалі ще й иншим способом постаралися віддячити Українцям за їх необачність. Цими днями заложено у Празі товариство студентів „малоросів та білорусів під назвою „**Єдинство русской культуры**" (чит.: російської держави). у своїй вступній промові голова товариста Хітьков сказав: „Треба всіми заходами відстоювати ідею єдности руського народу й руської культури, головним чином серед самих руських. Треба познайомити руську суспільність і зокрема студенство з суттю сепаратистичних річей, піддаючи їх критиці. Треба створити кадр ідейної інтеліґенції, яка стаялаб на засаді єдности руського народу й служила б йому всіма силами та всіма способами, не переходяче ані в табор хоча б дуже терпимих сепаратистів-федералістів(!), ані табор великоруської меншости(?)".

Чули, панове — примиренці з Градця Королевої, якою мовою Москалі до нас говорять? Навіть федерацію вони вважають сеператизмом. А ви — братаєтесь...

Скільки не виполюй цю безхребетну щирицю з нашого нашого національного огороду — вона все плодиться й плодиться.

Послідовний.

МІТИНГИ ВІДДІЛІВ У.Н.СОЮЗА

РАРІТАН, Н. ДЖ., Уряд Бр. св. Арх., Михаїла, від. 332, повідомляє, всіх своїх членів, що надзвичайний мітинґ відбудеться на Новий Рік, 1-го січня в галі під Словенським Костелом при улици Сомерсет. Кождий член має на сім мітинґу явитись, бо суть дуже важні справи до полаґодження. Неявившийся члена на тім мітинґу заплатить кару 2 доляри, а урядник 5 долярів. Кара не буде дарована, тож щоб ніхто не нарікав. — Николай Попадюк, предс.;

ШІКАҐО, ИЛЛ. Бр. св. Димитрія повідомляє всіх своїх членів і членкинь, що річний мітинґ відбудеться дня 1-го січня 1925. Кождий член мусить явитися на мітинґу тому, щоби річний мітинґ відбувся з більшим числом членів. Подається членам до відома, що старий уряд здасть справозданне зі свого діловодства за рік 1924, по чім наступить вибір нового уряду на рік 1925. Довгуючі члени конечно мусять свої залеглі вкладки заплатити. Мітинґ розпічнеться о год. 10.30 рано в церковній гали при Ірі і Робей ул. Неявившийся член буде караний 1 доляра а урядник 2 доляри. — Н. Слівінський, секр. фін.

ГАМТРАМК, МІШ. Тов. ім. М. Шашкевича, від. 94, подає до відома, що на рік 1925 вибрано отсим нових урядників: предс. Андрій Патра; заст. Онуфрій Курочка; касієр Йосиф Морозовський; заст. Павло Крушельницький; секр. рек. Іван Курчак, заст. Лев Білик; секр. фін. Іван Чайковський, заст. Петро Чайковський; контрольори Йосиф Кульчицький, Сильвестер Гривнак і Володимир Туркевич; надзерателі хорих Стефан Простий, Іван Луцишин, Магдалина Войтович і Ева Солодка; дверник Данило Сенюк. Подається заразом до відома, що слідуючі збори відбудуться в неділю, 11-го січня 1925 р. на котрі то збори кождий член повинен явитись, позаяк не всі справи на річнім мітинґу зістали полагоджені, то будесь полагоджувати на слідуючім мітинґу. На тім мтінґу будесь принимати ще нових членів без вступної оплати мущин, женщин і дітий членів так до Тов. ім. М. Шашкевича як і до У. Н. Союза. — Онуфрій Курочка, секр.

КЛІВЛЕНД, О. Тов. Зап. Січ, від. 251, повідомляє, що річний мітинґ відбудесь о 7-ій годині вечером в середу, дня 31-го грудня в гали церковній при Калич Еве. Буде справозданне старого уряду, вибір нового уряду на рік 1925 і приниманнє нових членів без вступного. Також є і другі важні справи до полагодження. Неявившийся член заплатить кари $1.00, а урядник $2.00. Василь Козир, кас.; Николай Страп, секр.

НЮ ЙОРК, Н. Й. Бр .св. Володимира, від. 130, повідомляє своїх членів місцевих і позамісцевих, що річні збори відбудуться в середу, дня 31. грудня 1924, точно о години 8-мі вечером в Укр. Нар. Домі 217 Іст 6-та ул., Ню Йорк. Обовязком є кождого члена явитись на річних зборах, бо суть важні справи до полагодження. Бувший уряд здасть звіт зі свого діловодства з минувшого року відтак буде вибір нового руяду на рік 1925. Пригадується інтересованим, що на зборах, будеться принимати нових членів до Братства після статута, а до У. Н. Союза без вступного. Неявившийся член підлягає карі після ухвали. — І. Солтис, предс.; Н. Марків, секр. рек.

КАРТЕРЕТ, Н. ДЖ. Бр. св. Архист. Михаїла, від. 209, повідомляє, що річний мітинґ відбудесь о 1-ій годині попол. в четвер, дня 1. січня 1925 в гали церковній. На порядку дня справозаднне за минувший рік і вибір нового уряду на рік 1925. Всі члени мають явитися на означений час. Неявившийся член заплатить кари 50 ц., а урядник $1.00. — Теодор Скрипочка, пр.; Мих. Дмитрів, секр.

НЮАРК, Н. ДЖ. Бр. св. Петра і Павла, від. 27, повідомляє, що спеціяльний мітинґ відбудесь о 12. годині в полудне, в четвер, 1-го січня, в гали церковній при Корт Стріт. Служба Божа відбудесь рано о год. 10-ій, а по Службі Божій відбудесь спеціяльний мітинґ. Неявившийся член заплатить кари 1 дол., а урядник 2 дол. Всіх проситься явитись. — Йосиф Лешків, предс.; Василь Гладкий, секр.

НЮ ЙОРК, Н. Й. Отсим подається до відома всім членам місцевим і позамісцевим Укр. Тов. Зап. Січ, від. 117, що річні збори відбудуться в середу, дня 31. грудня 1924, о годині 8-ій вечер, в гали У. Н. Дому ч. 217-219 E. 6th St., New York. Обовязком є кождого члена прийти на збори. Неявившийся член платить 1 дол. кари, а урядник 2 дол. кари. — Семен Кучма, секр.

КАРТЕРЕТ, Н. ДЖ. Тов. Запорожська Січ, від. 342, повідомляє всіх своїх місцевих і позамісцевих членів, що річний мітинґ відбудеться точно о 9. гадині перед полуднем в четвер, 1. січня 1925 в церковній гали. Обовязком кождого члена явитися на тім мітинґу на означений час. На порядку нарад буде справозданнє контрольної комісії за цілий рік і вибір нового Уряду на рік 1925, так само будесь принимати нових членів до Товариства Січи, від. 342 без вступного. Неявившийся член заплатить кару 1 дол. а урядник 2 дол. — Гр. Волянський, предс.; Й. Клебан, кас.; І. Маркович, секр.

В КОЖДІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ХАТІ ПОВИННА НАХОДИТИСЬ ЧАСОПИСЬ „СВОБОДА".

ПРОРОКОВЕ ОКО

— або —

ІВАСЬ БИСТРИЙ І ЙОГО ПРИГОДИ

за **В. Лозинським** переповів **М. Ценівський.**

(Продовження)

(7)

Я вже згадував, як то було, що мій батько не був панщизняний і як боронився від людської напасти. На св. Михайла мав заплатити підстарості сто золотих і вже його мали оставити в спокою на хазяйстві. Реченець давно минув, батько пропав без сліду. Казали нам забіратися з нашої власної хати, насилу нас викинули. Мати боронилася, призивала на поміч Бога й людей, заходила нещаслива на самбірський замок, благала, на порозі клалася, взивала мести з неба на кривдників сиріт, на цих розбишак нелюдських і грабіжників чужої праці, що ліпших на шибеницях вішають — не помогло ніщо, так відразу, одним махом, в жебраків обернули. Я вже був великий хлопець і колиб по моїй волі йшло, був би я сокирою батьківського хліба боронив, із Семенового лука стріляв, підстаросту і гайдука Кайдаша напевно вбив би і сам дав би себе вбити — але мати боронила мені цього.

— Не поможеш, — каже — а себе й мене погубиш.

Так то мусіли ми стерпіти це. Але мені здавалося, що я проковтнув гадину і під серцем іще її живу ношу, бо і серце і душу мав я затроєну. На небо глядів я, чи не отвориться і чи огнений грім із нього не впаде на голови цих грабіжників. Я не в силі був зрозуміти, що сонічко не гасне над таким світом, у котрому справедливости немає і кари на злочинців.

А деж Бог? Бог вічний і таємні є його присуди, справедливість його може бути не з цього світа, його месть найде грішника і поза туземним життєм. Бог не скорий, але влучний.

Бунтувалася душа в мене, жаль мені було і сором, що я не такий як козак Семен, що нічого й нікого не боявся, ані старости ані короля — і говорив, що найліпше право пише шаблюка, а куля в лоб то ліпша печатка як пана канцлера тай що ніщо не варта такий чоловік, що не вставиться за свою кривду. Але памятаю також, як Семен часто одну думку співав, а все в ній повторювалися слова:

Терпіти, терпіти
З Богом ся не бити!

Ось що! Терпіти, з Богом не битися! А я буду з Богом битися? Підіжду, виросту, наберу сили й розуму, а тоді буду битися, але лише з лихими людьми, з підстаростою і з Кайдашем, а може бути, дасть Бог, що відімщу на них кривду. А тепер то треба з бідою битися. І так мені здалося, начеб я у цьому нещастю нараз зробився дорослим чоловіком, а що було в мене з дитини, то опало як цвіття з яблуні.

Милий Боже, коби то все так виростало, без сонця, без роси, як біда росте! Ледви протиснеться крізь віконечко, а вже вона хазяйкою в хаті, всюди влізе, всюди загляне, з кождого кута йно довгі зуби до чоловіка вишкірює, так начеб говорила: „Як зїм усе що маєш, то й тебе зїм!" Сонця до хати не впустить, радість з неї вигнане, за плечима тобі сидить, огонь холодить, в ночі сон прогоноє, а як спиш то і в сні примарами мучить тебе, з ліктів діравих визирає, з очий тобі світить, із одної миски з тобою їсть і твоїм голодом пасеться щораз міцнійша, щораз чорнійша.

Такої біди і ми зазнали тепер. Спровадилася мати вчера ще свобідна хазяйка, а сьогодня бідна комірниця, до сусідки одної, вбогої вдови, жили ми там у тісноті й нужді. Коли нас по розбишацьки викинено з нашої хати, заграбили нам усе наше добро, весь доробок: корови, збіжжа, достаток, бо — каже підстароста безправно на чужому тут ви сиділи стільки літ, за залягаючий чинш то все пійде на королівський скарб.

Це, що позволили забрати, то були лише нужденні грати, убогий щебрюх, святочна одіж батька й неньки. Все те ми помало продали й зїли через зиму. А як надійшла весна, треба було думати про це, як жити дальше. В Підбірю оставати мати не хотіла, бо й заробітку найти тут не могла й оставати небезпечно було. Гайдук Кайдаш відгрожувався, що нас на панське буде виганяти. А тимчасом він сам, підлий, спровадився до нашої хати, начеб до власної спадщини. На те він теж практики з підстаростою мав і для нього то нас викинули.

Мати мала близького свояка в Стрілковичах біля Самбора. Ткачем був. До нього думала перенестися, а я мав там остати, ткацтва вчитися. Перенеслися ми до Стрілкович. Одначе мені ткацьке ремесло зовсім не сподобалося. Мати позволила мені шукати хліба при якій солопиці.

Я вмів читати і писати, а такий лекше найде заробок при варильні й чегиринах. Соляні квотники все письменного до рахунку бочок потребують. По дядькови остало нам трохи одіння й невеличкий молитвенник. Така то була моя вся виправа. Звязав я клуночок, попрощався з мамою з великим її плачем і моїм, тай так із палицею в руці, вузликом на плечах, одним золотим, самими грошами в гаманці й з молитвенником у кишени пустився в світ божий. Семенів лук і колчан із стрілами, тому що мати боронила мені брати зі собою, бо каже: „Як Татарин пійдеш і ще собі якої напасти напитаєш", виніс я був уже передше далеко за хати крадьки. А як уже забрав зі собою, привязав добре ликом через рамя. І хоча тут був я неслухняний матері, всетаки — як покажеться — добре сталося, бо ось потім цей лук у потребі приятелем був мені.

Мав я йти до Соли під Добромилем. Там була велика варильня. Та замісць взятися тамтуди простою дорогою, задумав я передше пійти до Підбіря. А то тому, бо коли мав я, хто знає на як довго, покинути ці сторони, хотів я щераз бути на „Семеновій поляні". Так я назвав собі її. Хотів я вбити собі щераз в память дорогу до неї через ліс, оглянути це таємне місце, а також сказати підбірським людям, де мене буде можна найти, коли хто питати-ме за мною. А мав я в думці Семена на думці, бо нуж вернеться, або його довідоне прийшле, то як допитатися мене?

В селі мене привитали як жебручого діда, насмішками й глузуванням. Пізнав я, який то біда гіркий хліб пече. Що кого поздоровлю чемно, по людськи, здійму капелюх: „Слава Ісусу Христу;" — а він до мене на це:

— Ге-ге! Івась, пан солтис. А що по солтисівство своє прийшов?

— З луком іде, — каже инший — зорумений, гей! Солтисівство добувати-ме!

Ніколи я цього зрозуміти не був у силі, чому люди тішуться з чужого нещастя й біди, навіть коли на такого впаде, що не був тобі ворогом, ба навіть чолком помагав тобі; чому саме такі, що ними біда трясе, найбільше раді, коли й других за лоб візьме? Відкіляж ця радість? Як ти вбогий, инші тако зубожіють, тож ти завдяки цьому не богатший, радше біднійщий ще, бож хто тобі поможе, хто тобі дасть заробити, хто тебе пригорне? То зовсім так як колиб сліпий радів, що ось инші, що були біля нього, також цілком осліпли — а хтож йому буде поводатарем, хто подасть йому ложку до руки, або годай води?

Стрінув я вкінці одну добру душу, кривого Матвійка, що у небіщика дядька служив, а тепер був на приходстві за саму страву, без приодівку. Цікавий був дуже хлопець цей Матвій і до всього задтний. На скрипці гарно грав. Священик знав його запівалом, а за священиком і люде, бо по весіллях із скрипкою ходив, по колядi бігав, на мясницях машкари робити знав і жарти веселі строїв. Небіщик дядько навчив його трохи читати й писати. Та біди азбукою не відстрашиш, а Матвійко був убогий сирота, то поштуркував ним хто хотів. А як нас виґнали з нашої хати, тоді він втратив останнього приятеля й останній рятунок, бо я його дуже любив, а мама все йому помагала, як могла.

— А що у вас чувати, Матвійку? — питаю його.

— А що би було чути? — псів чути, як брешуть — і людий, як плачуть.

— А тобі як живеться?

— Так живеться, що чоловік ані вбирається, ані в надію не вбється, а маю тільки надію, що десь себе подію, бо тут у Підбірю вже ніхто не видержить. А щож ти Івасю тай мати?

— Бачиш, Матвійку, ти перший що тут зі мною по людськи говориш, а инші мене вітали як непотріба. Такий я нині нещасливий, як і ти, то нами погорджують.

— Е, що там, — каже Матвійко — всі ми люди, лише один парох чоловік! Погорджують, не погорджують, а я собі пан. Бо я царевич небесний як і ти.

— От плетеш, Матвійку, плетеш! — кажу я й осміхаюся.

— Абож не так? А вжеж, що так. Панотець що неділі обіцює мені з проповідальниці царство небесне по смерти, а заки я це царство одержу, тож я за життя царевич.

— Жарт жартом, але вже його досить, Матвійку — кажу на це — скажи мжені без жартів, що у вас чувати?

— Чим дальше, тим гірше, говорила баба, як летіла з даху. Що чувати? Нужда і нещаста людське. Підстароста для людий щораз тяжший, що вже і цей і сей продуме як ґрунт кинути і десь не далеко Поділля втікти, а гайдук Кайдаш у вашій хаті сидить, на лаві перевертається як безрога, йно чорним лобом потрясе і довгі вуси крутить, вуджену солонину їсть, пивом запиває, а черево йому росте й росте, що йно, дай Боже, щоби чимскорше тріс. Тепер нове знищення придумали, гонять людий до ліса буди будують, попіл палити-муть.

— А що то за буди і пощо палити-муть попіл? — питаюся.

— То й я передше не знав, що то за штука, щойно тепер перший раз бачу. Приїхали купці зі Львова, самі Німці, старший між ними Гайдер звется, закупили у старости Конецпольского вольницю на буди в лісі. Рубати-муть дерево, копати печі, укладати стосами, потім палити попіл, лугувати й робити з цього поташ. А цей поташ повезуть на сплав на Ярослав до Сяну, а потім Вислою геть за море. Вже зачали в кільканацять сокир. Кайдаш з гарапником плетеним ходить, витріскує ним і верещить, нещасних людий до ліса гонить.

— А в котрім жеж то місци?

— Бачиш там — вказав пальцем Матвійко і попровадив мене на горбок.

— Ось тобі — подумав я в дусі, бо Матвій якраз у цей бік вказував, куди я з Семеном пробірався нічю до поляни — а нуж і там натраплять!

(Дальше буде).